

Stjernehimmelen september – desember 2015

av Terje Bjerkgård

Generelt

Det er høstjevndøgn 23.september kl. 10:20 NST. Da står Sola loddrett over et punkt på ekvator, og fra dette punktet vil Sola være i senit ved middagstid. Jevndøgnene er de eneste døgnene i et år der dag og natt er så godt som like lange, derav navnet. Ved et jevndøgn står Sola i ett av to motsatte punkter på himmelkulen der himmelekvator og ekliptikken skjærer hverandre. Disse skjæringspunktene kalles jevndøgnspunktene: vårjevndøgnspunktet og høstjevndøgnspunktet.

Det er vintersolverv 22. desember kl. 05.49. Dette er tidspunktet når Jorda er i det punktet av sin bane rundt Sola hvor den nordlige halvkule heller lengst bort fra sola. Dagen dette inntreffer er derfor den med kortest daglengde for oss. I år står Sola opp kl. 10.02 og går ned allerede kl. 14.32. Ved Steinbukkens vendekrets når sola opp til senit midt på dagen på tidspunktet ved vintersolverv.

Månefasene

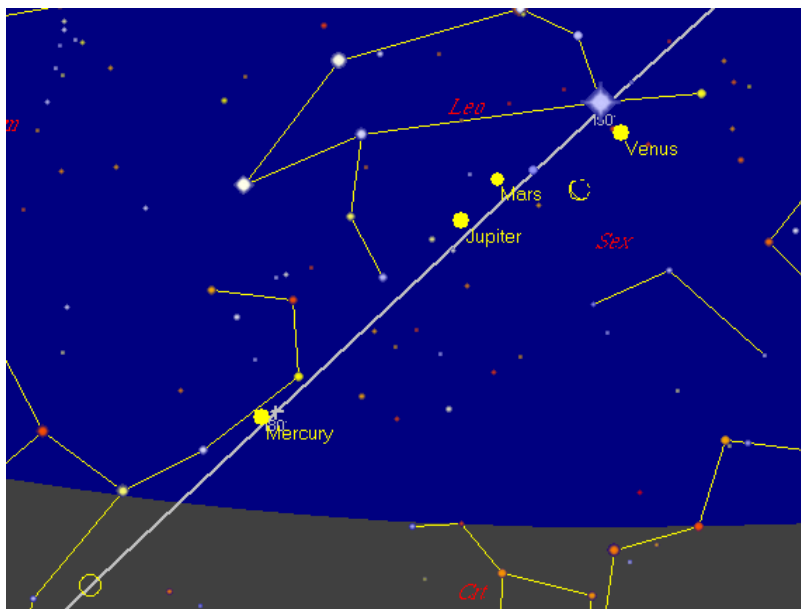
Nymåne	Voksende ½ måne	Fullmåne	Avtagende ½ måne
13.september	21.september	28.september	4.oktober
13.oktober	20.oktober	27.oktober	3.november
11.november	19.november	25.november	3.desember
11.desember	18.desember	25.desember	2.januar

Måneformørkelse

Det er total måneformørkelse om morgenen den 28. september. Den partielle fasen innledes kl. 03:07, mens den totale fase starter kl. 04:11 og varer til kl. 05:23. Den er maksimum kl. 04:47 og da vil Månen være mørkest. Den partielle fasen er over kl. 06:27. Ved maksimum står Månen ca. 16 grader over vesthorisonten. Månen går forøvrig ned kl. 07:31.

Planetene

Merkur dukker opp på morgnehimmelen tidlig i oktober og står fint til spesielt i en uke rundt midten av måneden (største vestlige elongasjon den 16. oktober). Planeten dukker opp øst for Sola mot slutten av november, men går da ned samtidig med Sola og er således ikke synlig (største østlige elongasjon 29.desember).

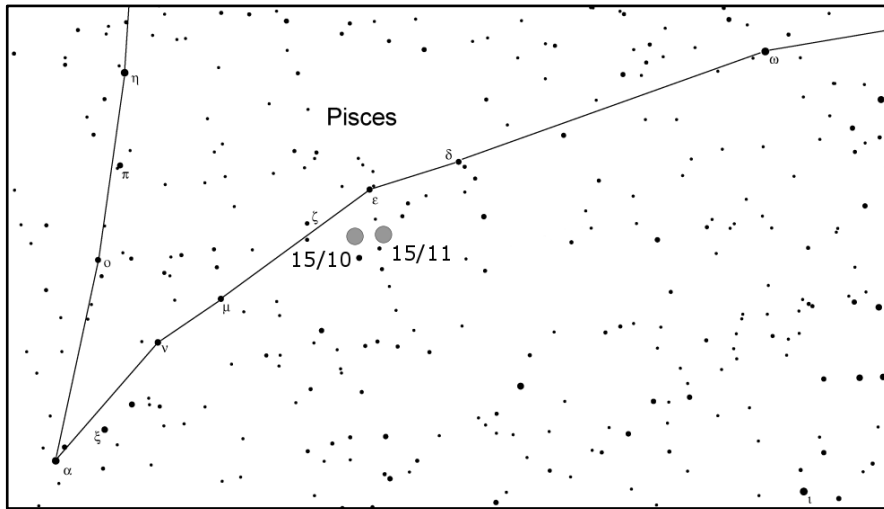
Venus var i nedre konjunksjon 15. august og dukker opp igjen på morgnehimmelen i begynnelsen av september. I perioden 22. til 29. oktober er Venus svært nær både Mars og Jupiter på tidlig morgnehimmel. Planetene er innenfor et område på mindre enn 5 grader på himmelen. Dette er et godt fototips! Den 9. oktober (se figur) har forøvrig de tre planetene selskap av en tynn månesigd, men da er avstanden mellom planetene 12 grader. Lengst ned mot horisonten er da også Merkur synlig så dette er også et godt fototips. Ikke hver dag en kan

fotografere fem av solsystemets legemer på en gang!

Mars dukker opp en lys på morgnehimmel i siste halvdel av august. Den befinner seg da i Cancer (Krepsen), men beveger seg raskt sørover på himmelen i løpet av september og inn i Leo (Løven). Planeten er svært langt borte (nesten på motsatt side av Sola enn Jorda) og planetskiven er knapt 4 buesekunder. Det er derfor umulig å se noen detaljer.

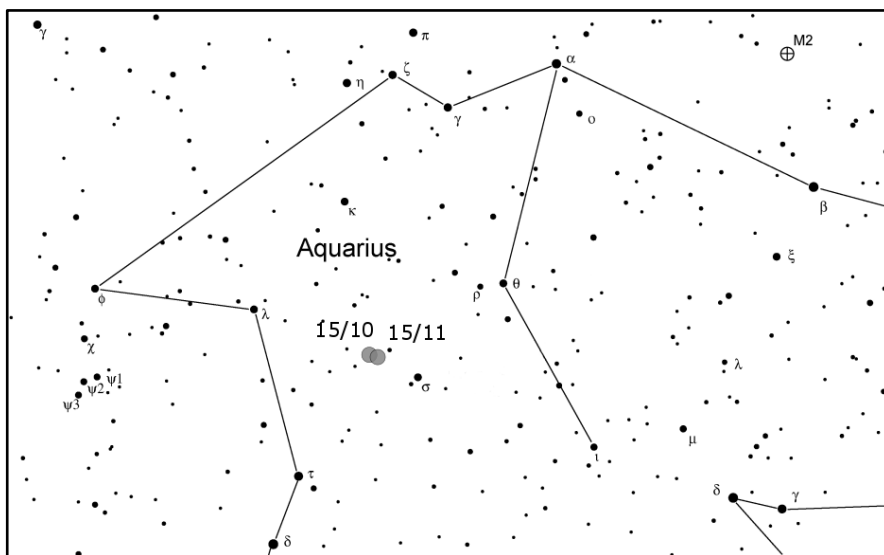
Jupiter dukker opp på morgnehimmelen i slutten av september. Den står imidlertid lavt (under stjernebildet Løven), så det er bedre å vente til oktober med å observere planeten.

Saturn er ikke synlig i perioden.

Uranus står svært fint til fra august og utover hele høsten. Den befinner seg i stjernebildet Fiskene (Pisces). Planeten er i opposisjon (nærmest oss) 12. oktober, lysstyrken er da 5.7 mag (så vidt synlig uten kikkert ved gode forhold), mens diameteren på planetskiven er 3.7 buesekunder. Med litt forstørrelse er det altså mulig å se en svakt grønnlig skive. Med 14- eller 15-tommeren kan en

kanskje se de mest lyssterke månene til Uranus (Titania, Ariel og Oberon, alle rundt 14. mag) når de er lengst unna.

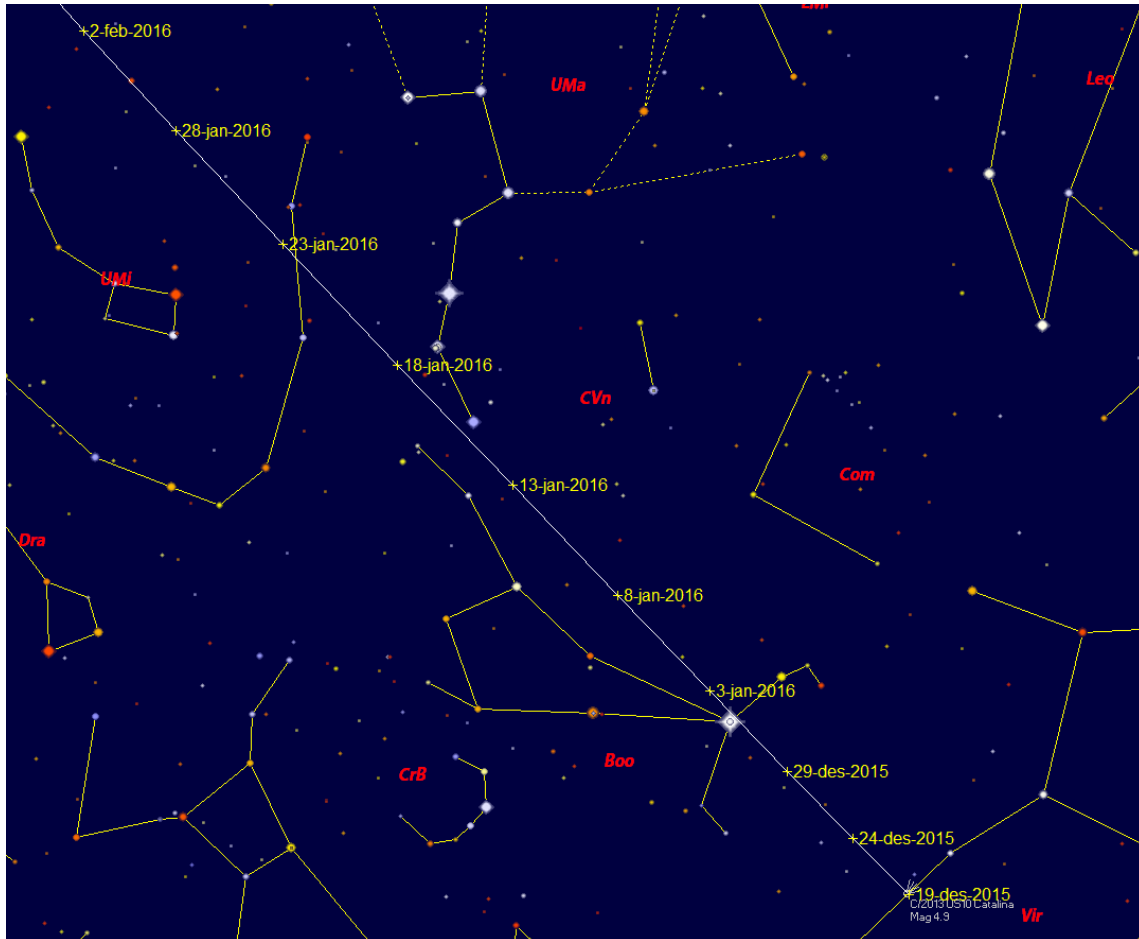

Neptun er i opposisjon 1. september, og den kan observeres fra omtrent den dato. Planeten befinner seg lavt nede på sørvesthimmelen, i stjernebildet Vannmannen (Aquarius). Lysstyrken er 7.8 mag og planetskiven er kun 2.3 buesekunder tvers over. Den kan sees greit med en vanlig prismekikkert, men å se den blålige fargen og at den har skiveform krever et teleskop og ca. 100 gangers forstørrelse.

Kometer

Kometen 67P/Churyumov-Gerasimenko vil ikke bli noe fantastisk skue i det den når perihel, men det at sonden Rosetta kretser rundt den og observerer den på nært hold gjør det likevel morsomt å ha sett den selv! Imidlertid forventes lysstyrken kun å nå 10-11 mag, slik at det kreves nok større teleskoper for å se den visuelt. Imidlertid kan den nok greit fanges på foto.

I løpet av september beveger kometen seg gjennom stjernebildet Cancer (Krepsen) og inn i Leo (Løven). Det er nok først i siste halvdel av september at Sola er tilstrekkelig under horisonten til at den kan observeres og fotograferes.

Kometen C/2013 US10 - Catalina kan bli meget flott rundt årsskiftet og vil antakelig være greit synlig uten teleskop fra siste uke av desember til ut januar (se kart). Lysstyrkeestimatene er 4-5. mag i denne perioden. Kometen beveger seg raskt nordover på himmelen utover i januar og passerer nær Arcturus 2. januar, draget av Karlsvogna i midten av januar og Polaris i slutten av måneden.

Meteorsvermer

Leonidene forventes også i år å få lav aktivitet i år med en ideell timerate (ZHR) på rundt 15–20. Maksimum er ventet den 18. november rundt kl.05. Månefasen er ideell i år.

Geminidene er alltid en av de flotteste svermene i året. Den har vanligvis en ideell timerate (ZHR) på 120. Maksimum i år er estimert til kl.19 den 14. desember. Dette er nær ideelt for oss siden radianten er like over de to sterke stjernene Castor og Pollux i Tvillingene og står høyt på himmelen ved maksimum. Men hele natten vil en kunne forvente mange meteorer, siden svermen har et bredt maksimum. Månen er ikke noe problem (3 dager etter nymåne).